

Робоча група
державного архіву
Херсонської області

З ІСТОРІЇ ГОЛОДОМОРУ НА ХЕРСОНЩИНІ У 1932-1933 РР.

У рамках підготовки до проведення в області заходів у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні та виконання відповідного наказу Державного комітету архівів України про розробку реєстру архівних фондів меморіального характеру спеціально створеною робочою групою працівників державного архіву Херсонської області протягом I півріччя 2007 року проведено тотальне виявлення документів за фондами 1931-1934 років, яке здійснювали Александровська С.М., Баранюк В.О., Боровик В.Ф., Виноградова Л.В., Ганченко Д.Л., Іващенко Т.Ю., Коник Ю.О., Крючковська В.М., Кузовова Н.М., Марущак О.О. (керівник групи), Проценко Г.Б., Стукалова О.І. Загалом переглянуто близько 1 млн. аркушів із понад 3 тис. архівних справ із 230 фондів. Складено 505 анотацій до документів, що відображають причини, перебіг та наслідки голодомору на Херсонщині.

За матеріалами реєстру підготовлено пересувну виставку архівних документів: «Херсонщина. Голодомор. 1932-1933», яка протягом останніх двох місяців експонувалася по районних центрах області.

Перші спроби публікацій документів про

трагедію голоду 1932-1933 рр. на Херсонщині здійснені у 90-ті роки працівниками державного архіву області А.Назаровою та З.Орловою.¹

До 70-ї річниці Великого голоду в Україні у 2003 році авторським колективом укладачів державного архіву області у серії «Бібліотечка архіву» видано добірку з 50-ти архівних документів.²

Нині у добірці представлені 23 документи реєстру, що друкуються вперше.³ Це матеріали з архівних фондів комітетів КП(б)У, органів радянської влади різних рівнів, Державного політичного управління, Херсонського міського народного суду, профспілок, підприємств, установ, газет Херсонщини, територія якої на той час входила до складу двох областей – Одеської та Дніпропетровської.

Тексти документів реєстру архівних фондів меморіального характеру з історії Голодомору на Херсонщині чекають дослідників у читальному залі державного архіву Херсонської області.

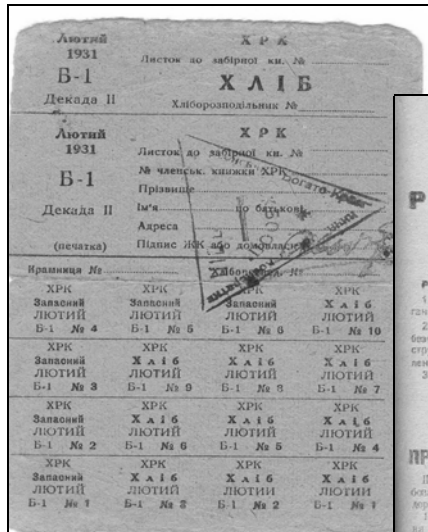
Документи друкуються мовою оригіналів із збереженням особливостей стилістики та орфографії.

№ 1

ІЗ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ ПРО УЧАСТЬ ШЕФСЬКИХ БРИГАД ПРОФСПЛОК М. ХЕРСОНА У КАМПАНІЇ ІЗ ВИЛУЧЕННЯ ХЛІБА У СЕЛЯН ІЗ ПРИМІСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Жовтень 1932 р.

...Рештки розгромленої куркульні, що пролізли до колгоспів, через свою агентуру в керівних органах зо всіх сил намагались зірвати хлібозаготівлю. В боротьбі за цілковите викриття ворожої наволочі, за подолання куркульського опору чимало зробили шефські бригади. Шефбригадою зав[оду] Петровського яка змогла мобілізувати навколо себе колгоспний актив викрито прихований куркульською наволоччю хліб. У члена Рибартелі Сіряченко знайшли закопаними 84 п. хліба (Ш[ирока] Балка). Бриг[адою] ГК [міського комітету] Будівельників (с.Музиківка) відкриті 10 ям, де було зарито більш 10 лантухів хліба. В селі Ц[арево]-Дар бригада відкрила 16 ям, де знайшли коло 600 п. хліба...

Хлібна картка. Херсон. 1931 р.

Постанова РНК УСРР «Про організацію хлібозаготівель в одноосібному секторі». 1932 р.

№ 2

**ТЕЛЕГРАМА ХЕРСОНСЬКОЇ МІЖРАЙОННОЇ КОНТОРИ УКРЗАГОТСКОТ
ДО РАЙОННИХ ПОСТАЧАЛЬНИХ КОНТОР, РАЙОННИХ КОМІТЕТІВ ПАРТІЇ ТА ДПУ
ПРО ЗРИВ ПОСТАЧАННЯ РОБІТНИЧИХ ЦЕНТРІВ**

17 листопада 1932 р.

Перелома скотозаготовках єдиноличном колхозом секторах нет. Выполнение вывоза мяса Донбассу постановлению ЦК срывается. Необходим решительный перелом индивидуальном секторе Обеспечение сдачи нам совхозами колхозами всякое промедление даст явную угрозу срыва снабжения рабочих центров. Просим принять меры.

Заготскот [підпис] Нертик

ДАХО, ф. Р – 1085, оп. 1, спр. 1, арк. 18. Машинопис. Засвідчена копія

№ 3

**УРЯДОВА ТЕЛЕГРАМА ГОЛОВІ РАДНАРКОМУ УКРАЇНИ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
ЕКСПОРТУ ЗЕРНОВИХ ІЗ ЕЛЕВАТОРІВ УКРАЇНИ**

21 листопада 1932 р.

Правительственная Харьков Совнарком Чубарю

Уполкомзагто Степанскому

Копия: ЦК КП(б)У Коссиору

СНК обязывает боевого задания начиная двадцатого отгрузить экспорт всяких условиях течение пятнадцати дней тысячах тонн пшеницы 25 ячменя 35 кукурузы 30 организуйте круглосуточно переработку сушку элеваторах ссыпунктах сушилках

Зампредсовнаркома Куйбышев

ДАХО, ф. Р – 403, оп. 2, спр. 26, арк. 219. Машинопис. Засвідчена копія

Генічеська районна газета
«Комуна степу». 1932 р.

№ 4

**ЛИСТ ГОЛОВИ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ПРОФСПЛОК ДО ОДЕСЬКОЇ
ОБЛПРОФРАДИ ПРО ЗНАЧНЕ ЗМЕНШЕННЯ ПОСТАЧАННЯ МІСТА ХЛІБОМ**

6 січня 1933 р.

У додаток до нашого листа 19/І-33р. за № 252/416/15 повідомляю, що з хлібопостачання взято не лише Камишитовий завод, а і Вироб. майстерні трактороцентру, Бавовзавод, Нафтовик, Хлібозавод, Млин Союзхлібу та інші. Таке виникло через те, що замість 15 тон добової потреби облпостач відпускає для міста лише 5,5 тон [борошна].

Голова МПР (Усов)

ДАХО, ф. Р – 1005, оп. 1, од.зб. 165, арк. 7. Рукопис. Оригінал

№ 5

**ПРОТОКОЛ ДОПИТУ Г.П.БІЛОКОНЬ, МЕШКАНКИ М. ХЕРСОНА, ЗВИНУВАЧЕНОЇ У
КРАДІЖЦІ ХАРЧІВ ЧЕРЕЗ ГОЛОД**

4 січня 1933 р.

Я уч-інспектор, Херсонської міськмліціі, Маркевич, допитав по справі звинуваченого, який показав:

Я, Белоконь Галина Петрівна
20 років, дівчина, мало письменна,
санаторія у качестві (санітара)

по стану службовка, не член спілки,
п/п, не судима, мешкаю по вул. Старостіна, 15

По справі показую, що я себе по вище указаному, винною признаю. Притому пояснюю, що 1/1 33 р. о 1 часу дня, я зайшла у кладовку де не було нікого, то я коли побачивши у тім що там немає нікого, я узяла коров'яго масла около 100 грам та декілька сухарів. У чому й визнаю себе виновною, при тому мене це заставило узяти у тім що я була у ту годину дуже голодна. При тому пояснюю що я там робила у качестві санітаркою при санаторії. Добавляти не маю більш нічого.

Протокола за моїми словами писано.

Прочитано в чому й розписуюся.

Відмовилася

підписуватися
тому що невіре
що тут написано

Уч-міліціонер

Маркевич

ДАХО, ф. Р – 787, оп. 1, спр. 46, арк. 10. Рукопис. Оригінал

№ 6

**З ПРОТОКОЛУ ОБ'ЄДНАНОГО ЗАСІДАННЯ ХЕРСОНСЬКОГО МІСЬКОГО
ПАРТІЙНОГО КОМІТЕТУ І ПРЕЗИДІЇ МІСЬКОЇ КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ
ПРО НЕВИКОНАННЯ ОДЕСЬКОЮ ОБЛАСТЮ ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ**

4 лютого 1933 р.

Цілком таємно
Подлежит возврату

...Інформація про обласний Пленум КПБУ (т. Сидерський)

Висловились т.т. Кричевцов, Красовський, Виноградов, Астров, Махлін, Левандовський.

Вислухавши та обговоривши інформацію т. Сидерського про Пленум Одеського Обкому КПБУ, Бюро Херсонського МПК і Президії МКК цілком приєднується до більшовицької постанови Пленуму Обкому на доповідь т. Постишева про перебіг виконання хлібозаготівель парт-організаціями України в тому числі Одеської області і про постанову ЦК ВКПб з 24/І в цьому питанні.

Бюро МПК та Президія МКК визнає за цілком правильну ухвалу ЦК ВКПб про те, що Одеська обласна парторганізація не впоралась з покладеними на неї завданнями в організації хлібозаготівель.

Бюро МПК та Президія МКК визнає також за цілком правильні вжиті ЦК ВКПб заходи до зміцнення керівництва Одеської області, і вважає, що основна причина невиконання плану хлібозаготівель в області є те, що «Одеська парторганізація не запровадила в життя вказівок ЦК ВКПб та 3-ої Всеукраїнської конференції КПБУ про перебудову метод керування сільським господарством, а керівництво Обкому не забезпечило від себе цієї перебудови». (Постанова Пленуму Обкому 2/ІІ).

Бюро МПК і Президія МКК вважає, що партійна організація на селі і колгоспний актив не були організовані та згуртовані на боротьбу за зміцнення радгоспів і колгоспів, щоб дати нищівного відкоша куркульським, саботажницьким контрреволюційним шкідницьким елементам, що понапролазили до колгоспів, радгоспів і МТС, а також чималої частини парторганізації.

Зокрема обласна парторганізація недобачила новий метод боротьби класового ворога проти колгоспів та радгоспів.

Замість бойової змобілізованості навколо хлібозаготівель, навколо зміцнення колгоспного і радгоспного виробництва, в Одеській парторганізації поширилися елементи політичної розгубленості, притуплення класової пильності й опортуністичної бездіяльності в боротьбі з куркульською підривною роботою в колгоспах та з організованим від класового ворога саботажем хлібозаготівель...

Секретар МПК [печатка] (Сидерський)

ДАХО, ф. Р – 1005, оп. 1, спр. 274, арк. 51. Машинопис. Засвідчена копія

№ 7

ЛИСТ ГОЛОВИ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ПРОФСПЛОК ДО ГОЛОВИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ПРОФСПЛОК ПРО КІЛЬКІСТЬ ЗАРЕЄСТРОВАНИХ ВИПАДКІВ ПОСТРАЖДАЛИХ ТА ПОМЕРЛИХ ВІД ГОЛОДУ, ПОТРЕБУ У ПОКРАЩЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ПОСТАЧАННЯ

27 лютого 1933 р.

Уважаемый товарищ!

Своим последним письмом от 16/ІІ да и в свою бытность 16-17/ІІ в Одессе я Вас лично знакомил с положением рабочего снабжения и общ. питания в Херсоне. Помощь, которая мне была обещана т. Матвеевым, не смотря на то, что прошло 10 дней, не видно, а положение с каждым днем усложняется. На сегодня мы имеем среди рабочих города зарегистрированных 400 случаев отеков и по заявлению врачей это является следствием недостаточного питания и главным образом белковыми веществами (хлеб, картофель и пр.). За последнее время зарегистрировано 10 случаев смерти на этой почве, 2 случая самоубийства (безработные). Все мероприятия на изыскание продуктов питания на месте реальных результатов не дают и как следствие – ослабление темпов, низкая производительность и явная угроза выполнению промфинпланов.

Требуется безотлагательная реальная помощь с Вашей стороны, которую мы настоятельно

Генічеська районна газета
«Комуна степу». 1932 р.

просим.

Второй не менее важный вопрос это отношение Облстрахкасы к столовым диетпитания. Иначе как чиновничье-бюрократическим отношением я это характеризовать не могу. Несмотря на неоднократно ставленный вопрос о необходимости расширения контингента столоующихся в диетстоловой, а последней охвачено лишь 20 рабочих, исключая Зав[од] Петровского и Судоккомбинат. Облстрахкасса не только не соглашается увеличить контингент (на 100), но несмотря на воздорожание продуктов диетпитания предлагает горстрахкассе вкладываться в рамки аасигнований прошлого года. Такое положение сводит качество диетпитания к нулю. Моя просьба повлиять на Облстрахкассу: во первых довести контингент столоующих в диетстоловой до 100 ч., это минимум того, что необходимо и во вторых – увеличить отпуск ассигнований на едока столоующегося в столовой.

С комприветом

(Усов)

ДАХО, ф. Р – 1005, оп. 1, спр. 265, арк. 81. Рукопис. Копія

№ 8

З ПОСТАНОВИ БЮРО ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОННОГО ПАРТІЙНОГО КОМІТЕТУ ПРО МАСОВІ ВТЕЧІ СЕЛЯНСЬКИХ СІМЕЙ

28 лютого 1933 р.

Один із видів кулацької провокації, направлений на зрив хлібозаготівлі і особливо на зрив весняної сівби, це організація масового бегства одноосібників та колгоспників з району, що було в грудні м-ці 1932 р., коли з району вийшло 352 господарства, із них кулацьких 69, одноосібників 205, колгоспників 78 та без сім'ї втекло кулаків 65, одноосібників 245, колгоспників 169, активу 27. В січні місяці хоч і помічається зменшення, але все ж таки кулацька робота в цій галузі повністю не розбита, так в січні м-ці втекло: одноосібників 15 сімей, колгоспників 10 та без сім'ї втекло одноосібників 148, кулаків 16, та колгоспників 69 і активу 9 чол.

Особливо поражені втіканням такі села: Ушкалка, М[ала] Лепетиха, Рубанівка, Н[ижній]-Рогачик, К[арай]-Дубина, Миколаївка та Зелена Перша й Друга...

Секретар РПК [підпис]

Старченко

ДАХО, ф. П – 104, оп. 1, спр. 118, арк. 15. Машинопис. Оригінал

№ 9

ІЗ ПРОТОКОЛІВ ДОПИТІВ СВІДКІВ ІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ Г.Ф.КУКСЕНКА, УРОДЖЕНЦЯ С. ГОРОДОК РОКСАНДРІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ ХЕРСОНСЬКОГО РАЙОНУ, ЗВИНУВАЧЕНОГО У АГІТАЦІЇ ПРОТИ ВЕСНЯНОЇ ПОСІВКАМПАНІЇ

1-4 березня 1933 р.

...Бригадир Куксенко, каковой поднял крик, что мол правление обманывает колхозников, все сдает государству, а колхозники будут пухнуть с голода, и обращаясь к сидящим колхозникам, что мол дураки сидите и молчите, надо не допускать что бы правление сдало хлеб государству, а надо заставить разделить хлеб нам...

...В январе месяце когда Куксенко вернулся из Херсона – где обучался на курсах организаторов труда – он собрал целую кучу женщин и стал их направлять на правление артели говоря вот видите, что я был прав когда говорил, чтобы не сдавали хлеб государству, а разделили между нами, теперь мы голодаем. И пригласив из толпы колхозницу Шкуренко Анну – пошли к председателю и стали вымогать хлеба, и тут опять же выступил с агитацией против сбирания посевмата, крича на всю канцелярию – «Народ и так пухнет с голоду, а вы еще с него тянете посевмат»...

ДАХО, ф. Р – 787, оп. 1, спр. 493, арк. 3 зв., 4 зв. Рукопис. Оригінал

Генічеська районна газета
«Комуна степу». 1932 р.

№ 10

**ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ПРО ЗРОСТАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
І ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ УТРИМАННЯ**

6 березня 1933 р.

ПОСТАНОВИЛИ: 1. Не дивлячись на те, що за останні 3 м-ці вилучено з вулиці 54 правопорушника і крім того влаштовано в дитбудинок нормального дитинства нових 56 дітей, боротьба з безпритульністю не дає ще бажаного ефекту. Безпритульні переростки від 17 до 20 років, які не закріпились на виробництвах через відсутність сприятливих побутових умов (особливо гуртожитків) залишаються на вулиці і тероризують населення.

2. Крім того, Фракція Міськради відмічає, що за останній час контингент безпритульних в місті щоденно зростає за рахунок підкидишів та прибуваючих з сіл нашого і чужих районів і в такій кількості, що задовольнити їх нашими інтернатами абсолютно немає можливості.

Виходячи з цього, фракція міськради УХВАЛЮЄ:

... 2. Запропонувати Голові Правління ДД т. Кувалдіну до 10/III розмістити на своїх підприємствах всіх переростків дітей (40 чол.) і переростків безпритульних з вулиці (15 чол.) разом 55 чол.

Комунальній негально передати ДД вільний будинок для розташування в ньому гуртожитку для цих 60 чол.

Відділу Постачання забезпечити цих вихованців хлібним пайком, надавши на ДД хлібні ліміти...

3. Для попередження напливу безпритульних до міста, запропонувати Головам сільрад і Головам колгоспів своїх безпритульних влаштувати у себе в колгоспах, до міста не надсилати. Дітей, що їх надсилають інші райони до дитбудинків не приймати.

4. Для забезпечення приміщенням збільшеного обладнання на 50 вихованців контингенту дітей д/м ім. Петровського використати вільні приміщення радгоспу ім. Косіора, що розміщується на терені дитміста, по домовленості адміністрації останнього.

5. Довести до відому Облвиконкому, що багато районів безпритульних надсилають до міста групами та просити попередити ці райони щодо влаштування безпритульних по всіх колгоспах...

8. Для попередження безпритульності по місту поширити існуючу мережу дитсадків на 300 дітей, терміном на 4 м-ці. На утримання цих дітей Відділу Постачання відпустити по 200 грам хліба і включити їх в контингент дітей на централізоване постачання...

За оригіналом [печатка] (Підпис)

ДАХО, ф. Р – 1005, оп. 1, спр. 274, арк. 191-192. Машинопис. Засвідчена копія

№ 11

**З ПОСТАНОВИ БЮРО ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОННОГО ПАРТІЙНОГО
КОМІТЕТУ ПРО МАСОВУ СМЕРТЬ ВІД ГОЛОДУ СЕЛЯН У ЗЕЛЕНСЬКІЙ СІЛЬРАДІ**

14 березня 1933 р.

Ц[ілком] таємно
Окрема папка

СЛУХАЛИ: Про стан в сільській сільраді Зелена № 1 (доп. т.Овсяніков)

УХВАЛИЛИ: Бюро РПК відмічає, що завдяки бездіяльності та розгубленості секретаря парт осередку т.Ткаченко і голови сільради т.Савранського і не своєчасну доставку харчової допомоги колгоспникам і одноосібникам допустили масове вмирання (За 11 днів березня місяця вмерло від голоду 27 осіб, з них 19 колгоспників) – т.Ткаченко та Савранський замість того, щоб інформувати про дійсне становище в сільраді занялись обліком пухлих та «слабих», крім того

4 допустили, що трупи вмерлих лежали по декілька днів не хованими по квартирах (а один труп на кладовищі лежав зовсім не засипаний).

Прометарі всіх країн, єдині!

СВІДОЦТВО ПРО СМЕРТЬ

№ 108

Прізвище (на) Ткаченко Григорій Савранськ

Помер(ла) 16 березня місяця 1933 р. Ткаченко Григорій

записано в книзі смертей за 1933 рік під № 108

Свідоцтво видала 25 березня місяця 1933 р. Ткаченко

Рада Ветелавського

У С Р Р
ОБЛАСНИЙ КОМІСАРІАТ
ПРИШЛИХ СПРАВ

Установа ЗАГС № 36 Книга № 100
за 1933 214

Запис про смерть № 88

При складанні запису: 11 дня березня с. 1933 р. 2. Прізвище, ім'я, по-батькові: Григорій Миколайович Ткаченко

Вік (рік, місяць і день народж. або років од народж.): 38 років

Місце народження: Одеса район Ветелавський вулиця Кольєри

Місце проживання: Ветелавський район Ветелавський вулиця Кольєри

Місце смерті: Ветелавський район Ветелавський вулиця Кольєри

Дата смерті: 16 березня 1933 р. Ветелавський район Ветелавський вулиця Кольєри

Семейний стан помершого (батьки): вдова

Головне заняття: робота в сільгоспозаготівлі

Причина смерті: голод

Чи не є записаний: ні

Адреса: Ветелавський район Ветелавський вулиця Кольєри

ЗАПИС АКТУ ПРО СМЕРТЬ

Прізвище (на) Ткаченко Григорій Савранськ

Помер(ла) 16 березня місяця 1933 року

Чоловік, жінка (підкреслити) чоловік Вік 38 (вказати повний роки мін)

Для дітей, що померли, не досягли 1 року або мертвонароджених точно зазначити: а) народився 11 березня 1933 року б) жінка по черзі в матері була діткою, що вмерла перш, друге або третє діти 36 років, вік матері 32 років

Громадянство померлого У С Р Р Національність Українець

До якої сільської ради, сільської, вулиці, буд. №) с. Ткаченко

Чи здобував прожиток сам, а як не сам то хто утримував: на батьківському утриманні

Чи працював, виконував роботу, чи виконував обов'язки по військовій службі, чи виконував інші обов'язки: в сільській армії Черв. України

Семейний стан померлого: вдів/вдовця

Важливі деталі причини смерті: голод

Діагноза лікарської діагнозу № 106 або підкреслити мертвонароджений, оголошений в'є сузу за померлого.

Прізвище Ткаченко Ім'я Григорій

По батькові Савранський

Помер(ла) 16 березня 1933 року

Чоловік, жінка (підкреслити) чоловік Вік 38 (вказати повний роки мін)

Для дітей, що померли, не досягли 1 року або мертвонароджених точно зазначити: а) Народився 11 березня 1933 року б) Жінка по черзі в матері була діткою, що вмерла перш, друге або третє діти 36 років, вік матері 32 років

Громадянство Українець

До якої сільської ради, району, сільської, вулиці, буд. №) с. Ткаченко

Чи здобував прожиток сам, а як не сам, то хто утримував: на батьківському утриманні

Чи працював, виконував роботу, чи виконував обов'язки по військовій службі, чи виконував інші обов'язки: в сільській армії Черв. України

Семейний стан померлого: вдів/вдовця

Важливі деталі причини смерті: голод

Діагноза лікарської діагнозу № 106 або підкреслити мертвонароджений, оголошений в'є сузу за померлого.

Свідоцтва про смерть від голоду та виснаження громадян Херсонщини. 1933 р.

Свідоцтво про смерть

Прізвище (на) Ткаченко Григорій Савранськ

Помер(ла) 16 березня місяця 1933 р.

Чоловік, жінка (підкреслити) чоловік Вік 38 (вказати повний роки мін)

Для дітей, що померли, не досягли 1 року або мертвонароджених точно зазначити: а) народився 11 березня 1933 року б) жінка по черзі в матері була діткою, що вмерла перш, друге або третє діти 36 років, вік матері 32 років

Громадянство померлого У С Р Р Національність Українець

До якої сільської ради, сільської, вулиці, буд. №) с. Ткаченко

Чи здобував прожиток сам, а як не сам то хто утримував: на батьківському утриманні

Чи працював, виконував роботу, чи виконував обов'язки по військовій службі, чи виконував інші обов'язки: в сільській армії Черв. України

Семейний стан померлого: вдів/вдовця

Важливі деталі причини смерті: голод

Діагноза лікарської діагнозу № 106 або підкреслити мертвонароджений, оголошений в'є сузу за померлого.

Бюро РПК Ухвалює:

1. За бездіяльність та не своєчасну інформацію РПК не своєчасну доставку харчової допомоги селу, що призвело до масового вмирання від голоду колгоспників та одноосібників, за допущеність становища коли труп вмершого не був засипаний землею на кладовищі, секретаря парт осередку т.Ткаченко та голову сільради т.Савранського з роботи зняти і з лав партії виключити. Голові РСС т.Клейну за халатне відношення до справи видачі харчової допомоги оголосити сувору догану.

2. Відмітити, що з боку Нач. політ. відділу Рубанівської МТС т.Жолудьова не було прийнято відповідних мір та не доведено до відому секретаря РПК про дійсне становище в сільраді Зелена № 1.

3. Зобов'язати фракцію РСС в особі т.Клейна протягом одної доби відвантажити в сільраду Зелена № 1 харчової допомоги для допомоги голодним 150 пудів муки.

Секретар РПК (Кайоткін)

ДАХО, ф. П – 104, оп. 1, спр. 118, арк. 50. Машинопис. Засвідчена копія

№ 12

3 ЛИСТА СЕКРЕТАРЯ ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОННОГО ПАРТІЙНОГО КОМІТЕТУ ДО СЕКРЕТАРЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ СМЕРТНОСТІ ВІД ГОЛОДУ, ВИПАДКИ КАНІБАЛІЗМУ

15 березня 1933 р.

Сов. секретно

...Сейчас голодовка увеличилась, особенно по таким сельсоветам: Зеленое № 1, Рубановка, М[алая]Лепетиха и Бабино. В районе увеличение смертей по сравнению с прошлыми месяцами, так: в сентябре 1932 года всего умерло 91 чел., октябре – 111 чел., ноябре – 91 чел., в декабре 97 чел. В январе 1933 года 104 чел. и в феврале 202 чел. По одному сельсовету Зеленое № 1 за 11 дней марта м[еся]ца умерло 55 чел. Из них от голодовки 27 чел., из коих колхозников 18 чел. единоличников 5 чел. и кулаков 3 чел.

Председатель сельсовета т. Савранский бывш. районный работник и секретарь партячейки т. Ткаченко не ставили в известность РПК до 12/III, а сами занялись только учетом пухлых и «слабых» по селу. Кроме этого в этом селе были случаи когда трупы лежали в квартирах по несколько дней, не хоронились, а на кладбище обнаружен не зарытый труп ребенка. О своевременном получении продовольственной ссуды ни пред. сельсовета, ни секретарь партячейки не беспокоились. Для этого села было отпущено продовольственной ссуды гораздо больше чем другим. Им было известно, что 81 пуд. муки они могут забрать в Райсобезе. Постановлением бюро РПК, секретарь партячейки Ткаченко и пред. сельсовета Савранский исключены из партии и принято ряд мероприятий для ликвидации такого положения в селе. В Днепрянском сельсовете (сельсовет при Райцентре) одной девушкой Постовой, которой 19 лет зарезана 7 летняя девочка (Попова Мария) порезана на куски, часть которых не найдены. По выяснению оказались они съедены. Пока что ГПУ установлено, что это сделано на почве голодовки...

Секретарь Б.Лепетихского районного партийного комитета (Кайоткин)

ДАХО, ф. П – 104, оп. 1, спр. 119, арк. 9 зв.-10. Машинопис. Копія

№ 13

ЛИСТ ГОЛОВИ ГЕНІЧЕСЬКОЇ РАЙОННОЇ КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ ДО ГОЛОВИ КОЛГОСПУ «ПАРИЗЬКОЇ КОМУНИ» РОЖДЕСТВЕНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ ПРО ЧИСЕЛЬНІСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ ТА ПОМЕРЛИХ ВІД ГОЛОДУ

18 березня 1933 р.

Срочно
Секретно

Пред. Колхоза «Парижская Комуна»

По имеющимся сведениям в рай КК-РКИ, что в вашем колхозе, как будто бы с 1го по 15/III умерло 60 человек колхозников взрослых и детей от недоедания и голода.

Поэтому срочно мне сообщите предварительно проверив эти факты и если имеется случаи опухания детей немедленно примите меры и помогите хлебом и др.

Ответ жду. Немедля сообщить.

Пред. Рай КК-РКИ [підпис]

ДАХО, ф. П – 116, оп. 1, спр. 140, арк. 3. Рукопис. Оригінал

4 № 14 **ІЗ ЗВІТУ ЛІКУВАЛЬНИХ УСТАНОВ ХЕРСОНСЬКОЇ ІНСПЕКТУРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЗА І КВАРТАЛ 1933 Р. ПРО ГОСПІТАЛІЗАЦІЮ ДИСТРОФІКІВ**

[не раніше 30 березня 1933 р.]

Нарбольница № 2

...По пункту 1-му Производственно-оперативного плана 2-ой больницы на 1933г., принятому и утвержденному общим собранием сотрудников, предполагалось довести в год среднее пребывание больного на койке до 11 к/дней...

Однако, если еще в январе по больнице в среднем на больного выпадает от 11,5 к/дней, то за квартал – 9,7. Объясняется такое уменьшение против запроектированной цифры, тем, что с конца января, начала февраля, количество госпитализированных «дистрофиков» резко поднялось, вытеснив все виды других заболеваний, причем большинство дистрофиков прибывало в тяжелом состоянии и через 2-3 дня умирало. Таким образом, по пункту № 1 имеется перевыполнение плана.

Второй пункт плана – введено обязательное применение поликлинич. обработки больных, поступающих в б-цу по той же причине, что за отчетный период лежали, главным образом, дистрофики, которые приводились с улицы, прямо из общежитий и следовательно, т.е. короче говоря, не проходили поликлинику – не мог в полной мере проводиться в жизнь, особенно с конца января...

Чтобы охарактеризовать работу б-цы за квартал, надо сказать, что вся жизнь б-цы в настоящее время переключилась на новые рельсы, лечение дистрофиков, для этой цели ряд отделений напр. трахомат., глазное, ушное, нервное и т.д. превращены в отделения исключительно для б-х этой категории, которые сконцентрированы в 2-х отделениях (корпусах), где число коек удвоено...

ДАХО, ф. Р – 1005, оп. 1, спр. 288, арк. 214. Машинопис. Копія

№ 15 **ЛИСТ СЕКРЕТАРЯ ГЕНІЧЕСЬКОГО РАЙКОМУ ПАРТІЇ ДО СЕКРЕТАРЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ СМЕРТНОСТІ ВІД ГОЛОДУ СЕРЕД СЕЛЯН РАЙОНУ ТА НАДАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ДОПОМОГИ**

14 квітня 1933 р.

Сов. секретно

Секретарю обкома КП(б)У
Тов. Хатаевичу

За первую декаду апреля в 5-ти селах района (довольно крупных) – Рождественка, Петровка, Юзкуи, 2 – Н.Михайловка увеличились смертные случаи на почве голодания, главным образом за счет единоличников.

Мы приняли ряд дополнительных мер по оказанию продпомощи. Но у нас фонда осталось 400 пудов который быстро будет исчерпан.

Прошу выделить нам дополнительно 1500-2000 пуд. из фонда прод-помощи, с тем расчетом, чтобы окончательно прекратить смертные случаи среди колхозников и оказать прод-помощь некоторой части единоличников.

Секретарь РПК /Носач/

ДАХО, ф. П – 116, оп. 1, спр. 123, арк. 86. Машинопис. Копія

№ 16

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ФРАКЦІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ПРОСІДЛОК ПРО СТАН ЗАХВОРЮВАННЯ НА ДИСТРОФІЮ У М. ХЕРСОНІ

17 квітня 1933 р.

Секретно

СЛУХАЛИ: Про стан захворювань дистрофією – т. Меерсон.

ВИСЛОВЛЮВАЛИСЬ: т.Грінченко – (Зав. ім. Петровського) зареєстровано хворих 266 чол. З них в лікарні 14 чол. На посиленому харчуванні 130 чол. Надіслано до Будинку відпочинку 60 чол. Для родичів одержують 173 обіда 54 чол. Переведено на рах[унок] лікарні для посилення харчування 3000 крб.

Список № 1.
Дистрофіків яким видані картки на право
з 16/IV - 1933р додаткового пайка

Прізвище	Якого Підприємства
Виницьковський	Судноремонт комбінат
Фрозов	"
Шчельгин	"
Ситников	"
Асєтєрєйко	"
Степаненко	"
Колжарєнко	"
Давидовський	"
Гурян	"
Минський	"
Кравець	"
Лутановський	"
Сондарєнко	"
Корієнко	"
Вайдемов	"
Сольєнко	Завод на Вєрєвнєв. М.
Губєнко	"
Греєнєв	"
Величєв	"
Бранана	Фаб. Швейцарськ.
Митч	"
Митчєв	"
Вейцман	"
Вичман	"
Гузєв	"
Салин	"
Корєєв	Консерв. трой.
Вєрєнова	"

т. Блувштейн: - (Обозний завод) – Зараз на лікуванні дистрофіків знаходиться 48 чол., які знаходяться в Буд[инку] відпочинку, санаторії та ін. Міські та обласні організації нам не допомагали наслідком чого Завком не одержав грошей та путівок до Буд. від[починку].

т. Рубінштейн (Держшитвопром) – Працюючих 700 чол., захворювань ми маємо 50 чол. з яких 4 чол. в лікарні. Посиленими обідами охоплено 110 чол. Збільшено роб. пайок хліба до 300 гр. Основною причиною є доброякість харчування в їдальні. Одержано 60 путівок до Буд. від. Реалізовано вже 10 шт. На утримання ясел та д/садків знаходяться 90 дітей, від Наросвіти допомоги нема...

т. Газєнпуд: (ГК Будівельн.) – 3 числа 1650 робітників чл[енів] спілок хворих 98 чол. Для спілки на лікування відпущено 8000 крб. з яких згідно

ДОКУМЕНТИ СВДЧАТЬ

постанови фракції переведено Консервбуду. Спеціальн. харчуванням охоплено 45 чол. Одержано 70 пудів до Буд. від. надіслано 6 чол...

т. Солохин (Райкомвод) – Виявлення дистрофіків через встановлення фактів зниження продукційності праці та слабкість. Зараз зареєстровано 210 дистрофіків. Багато є робітників в яких ще не встановлено, але знаходяться під доглядом 29 чол. Поділяють на слід. підприємства: Експортліс – 472. Торг. порт – 37 чол. Судоккомбінат – 63 чол. Водбуд – 16 чол. Плавсклад – 25 чол., по дрібним виробництвам 55 чол. Разом це складає 239 чол.

**Список працівників підприємств,
яким видаються продовольчі пайки
через хворобу на дистрофію. Херсон.
Червень 1933 р.**

З цього числа в лікарнях знаходяться 60 чол. Охоплено допомогою 120 чол. Не охоплено допомогою 53 чол.

Вартість лікування в лікарні 30 крб. індивід. – 15 крб. 1500 обідів видаються на дім утриманцям та родичам по необхідності та встановлення стану на дому. Вартість обідів коштує 65 коп. Різницю сплачують госпоргани та частину РКВ. Треба зазначити, що окрема частина господарників від[пи]хаються від цього та не бажають виплачувати різницю.

т. Максимов (Консервбуд) – З наявності 900 робітників захворювань 70, з яких 20 одержало пов. розрахунок. Зараз 10 чол. надіслано до Буд. від. 40 чол. знаходяться на [дому] з загубленням деякої працездатності. Необхідна допомога, яка була виділена використовується

4 Бувкомом, треба зазначити, що наряди, які спускаються Наркомпостачем, але вони «кроються» в Одесі та прибувши до Херсону теж саме розподіляються по місту так, що робітничий пайок дуже малий. Забор[гова]ність становить 2 ½ міс. через головоотяпську затримку відпуску коштів з боку Укрконсервтресту.

т. Батієвський (Консервн. зав. ім. Сталіна) – На яслі які охоплюють 48 дітей, грошей не відпускається за колумовою, тому що на яслі не спущено Трестом. Також відсутня диференціація хліба, тому що робітник слюсар одержує 400 гр. хліба, коли завод Петровськ[ого] більше.

УХВАЛИЛИ:

... 4. Поставити питання перед МПК та фр. Міськради про невірність та не затвердження постанови комісії при Міськпостачі про зняття з громадського харчування утриманців та їх родин...

Секретар Фр. МПР [підпис] (Черкасов)
Тех. секретар (Розінський)

ДАХО, ф. р – 1005, оп. 1, спр. 259, арк. 14-16. Машинопис. Оригінал

№ 17

ВІДОМОСТІ ТЯГИНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ БЕРИСЛАВСЬКОГО РАЙОНУ ПРО ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПОМЕРЛИХ КОЛГОСПНИКІВ, В Т.Ч. ВІД ГОЛОДУ

1-8 травня 1933 р.

Відомість

про випадки смерті по Тягинській с/р з 1/V по 8/V 33 р.

№	Назва колхоза	Померло Всього	В т.ч. истощеніє
1	Н-Хлібороб	24	16
2	Н-Інтенсівник	10	5
3	Калінін	20	12
4	Травень	21	12
5	14 Жовтня	3	-
6	Ком. Цюрупа	1	-
7	Одноосібник	86	64
	РАЗОМ	165	109

Секретар (Підпис)

ДАХО, ф. Р – 314, оп. 1, спр. 159, арк. 13. Рукопис. Засвідчена копія

№ 18

**ЗАЯВА УПОВНОВАЖЕНОГО ІЗ ПОСІВКАМПАНІЇ ДІЛЯНКИ № 3 КОЛГОСПУ
«БІЛЬШОВИК» НАЧАЛЬНИКУ ПОЛІТВІДДІЛУ ПРИ РУБАНІВСЬКІЙ МТС
ВЕЛИКОЛЕПЕТІСЬКОГО РАЙОНУ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ
ГОЛОДУВАННЯМ МІСЦЕВИХ СЕЛЯН ТА ЗАЛИШЕНОЇ НИМ СІМ'Ї**

12 травня 1933 р.

Заява

Нач – политотделу при Рубановской МТС тов. Жолудю.

Прошу снять меня, как уполномоченного по посев-компанияи по участку № 3 при колгоспе Большевик поскольку посев-компания кончается в основном. А также положение мое очень тяжелое и тут и дома у семьи которая низачто не позволяет оставаться больше здесь.

Мне 41 год, на руководящей работе я нигде не был, хотя так мелкие нагрузки выполнял как член партии (я з 30 года в партии). Сам рабочий, но ввиду слабого здоровья в 1925 вступил в колгосп где и нахожусь по останне время. Сейчас ввиду моего отъезда семья очутилась [перед] лицом голодной смерти и ребенок помер. Жинка лежит слаба и 3 дитей остаются в безвыходном состоянии, а помочь я им ничем не могу, тому що и сам остался без ничего. И зараз как посмотрю, как тут люди мрут з голоду, как они ходят пухли и как по 2-3 дня лежать мертви по хатах никем не убраны то передо мною стае цел[ые] кошмары и парализуе усю мою работу. Потому я прошу чтобы меня с работы сняли, тому что я оставаться больше не могу и работа моя не дает надлежащей работы. Прошу не отказать моей просьбы.

[підпис]

4

ДАХО, ф. П – 89, оп. 1, спр. 129, арк. 80-80 зв. Рукопис. Оригінал

Колгоспи, занесені на чорну дошку. Великолепетиська районна газета «Соціалістичним шляхом». 1933 р.

№ 19

**З РІШЕННЯ БЮРО ВЕЛИКОЛЕПЕТІСЬКОГО РАЙОННОГО ПАРТІЙНОГО
КОМІТЕТУ ПРО ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПОМЕРЛИХ ВІД ГОЛОДУ, ЗМЕНШЕННЯ
НАРОДЖУВАНОСТІ, ФАКТИ ЛЮДОЇДСТВА, ПРИПИНЕННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ЗАПИСІВ
ПРО СМЕРТЬ, НЕЗАДОВІЛЬНУ ОРГАНІЗАЦІЮ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ДОПОМОГИ В
РАЙОНІ**

21 травня 1933 р.

(Особая папка).

§ 3. О продовольственном положении района. (Док. Тов. Маркевич Уползагот СНК СССР).

3. Ометить, что за март, апрель, май месяц 1933 г. для улучшения продовольственного положения села и в особенности колхозов районом получена от правительства значительная

продовольственная ссуда в размере 5231 цен. кукурузы, 660 цен. жита и 40 цен. житной муки.

Констатировать, что по данным сельсоветов за время с 1-го января по 1-ое мая 1933 года в районе родилось **276** чел., а умерло за то же время **1689** чел. с некоторой тенденцией роста кривой смертности: в январе умерло **104** чел., феврале – **236**, март – **614**, апреле – **735** с одновременным падением рождаемости: январь – родилось 85, февраль – 72, март – 69, апрель – 50, вместе с тем отметить частые случаи нерегистрации фактов смерти (Днепровский, Островский с/с и др.).

Признать, что усиление смертности от истощения подвержены в основной своей массе раскулаченные, лишенные средств производства кулаки, саботировавшие в прошлом году...

Вместе с тем признать, что к делу продовольственной помощи колхозным семьям и семьям красноармейцев на месте с/с и правление колхозов относились недопустимо бюрократически (с. Зеленая 1 – семья красноармейца Дмитрия Польского – мать Фекла голодает, другой сын Дмитрий работает в колхозе). Отметить бездействие и попустительство с/с, допускающие погребение умерших во дворах, огородах, что может вызвать эпидемию.

Организованная в районе детколлония для содержания сирот находится в неудовлетворительном состоянии. Детишки спят на полу вповалку, без кроватей, белья, одеял, на централизованное снабжение не включены...

Бюро РПК предлагает:

...3. Отмечая, что некоторых сельсоветах (Зеленая 1, Рубановка и др.), книги ЗАГСов уже не ведутся за исчерпанием всех бланков, поручить Фр[акции] РИКа срочно затребовать из области соответствующие книги, а до их получения наладить регистрацию актов движения населения во временных тетрадах...

5. О положении в районе немедленно довести до сведения Обком КП(б)у и ходатайствовать об усилении продпомощи району до сбора предстоящего урожая...

8. В связи с увеличением случаев убийств, хищений, грабежей, краж со взломом дверей и окон, организованного нападения на элеваторы, случаи людоедства – установленных количество съеденных 9 человек, Фр[акции] РИКа поставить вопрос перед Облисполкомом об усилении в районе органов охраны общественного порядка...

СЕКРЕТАРЬ РПК

Кайоткин

ДАХО, ф. П – 89, оп. 1, спр. 110, арк. 38-39. Машинопис. Засвідчена копія

№ 20

ІЗ РЕЗОЛЮЦІЇ УШ РОЗШИРЕНОГО ПЛЕНУМУ НОВОТРОЇЦЬКОГО РАЙОННОГО ВИКОНКОМУ ПРО ПРОВАЛ ПЛАНУ ВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ ТА БОРТЬБУ ІЗ КРАДІЖКАМИ ВРОЖАЮ

18 червня 1933 р.

...Особливо ганебний провал в збиранні хліба та виконанні планів хлібозаготівель 1932р. мусить стати для всього району, як найкращий досвід і показ поганой, нечіткої, неорганізованої праці.

Шалений опір класового куркуля, кол[ишнього] петлюрівця, махновця, що остаточно не зламаний. Класова боротьба на селі не припинилась, вона тільки прийняла більш скритних, нових форм, куркуль, петлюровець і

ДОКУМЕНТИ СВДЧАТЬ

махновець, в цьому році, як і в минулому, під час засіву будуть ставити шалений опір колгоспній праці, ламаючи машини, розкрадаючи колгоспний хліб як з кореня так, і під час обмолоту, обрізуючи колоски, тощо.

Рішуча боротьба з тими недоліками наростає, аж до цілковитого знищення та **Постанова РНК УСРР «Про заходи до підсилення знешкодження його є найважливіше хлібозаготівель». 1933 р.** завдання всіх органів радвлдади, зокрема

Президії РВК, та сільрад, а також окремих колгоспних мас. Охорона соціалістичної власності боротьба з розкраданням хліба та іншого майна колгоспів та радгоспів, мобілізація для цього всіх чесних колгоспників, виховання їх в цьому напрямку – є одне з першочергових завдань всіх організацій...

Боротьба з витратами та охорона врожаю:

1) Заборонити косовицю хліба без зерновловлювачів, директорам МТС та Земвідділу негайно перевірити якість пристосованих зерновловлювачів, виправити хиби, що будуть виявлені.

Газета політвідділу Киселівської МТС. 1933 р.

5

2) Щоб цілком зберегти хліб від втрат, косовицю провести в найкоротші терміни, ні в якому разі не допускаючи обсіпання хліба з колосків. Гарби для перевозів застелювати ряднами, рогожами, тощо.

3) Колгоспників, викритих на крадіжці хліба, крім притягнення до карної відповідальності, виключити нещадно з колгоспів.

4) Сільрадам, управам колгоспів під керівництвом директорів і політвідділів МТС, ще раз перевірити об'їждчиків і сторожів. Перевірку та роботу покласти на бригадирів.

5) Загальне керування об'їждчиками та сторожами, контроль за якістю охорони покласти на нач. Р[айонної] Міліції...

[Печатка, підпис]

ДАХО, ф. Р – 1190, оп. 1, спр. 1, арк. 56, 59. Машинопис. Оригінал

№ 21

ПРОТОКОЛ ДОПИТУ О.В.СЕРГЕЄВОЇ, МЕШКАНКИ С.БІЛОЗЕРКА
ХЕРСОНСЬКОГО РАЙОНУ, ЗВИНУВАЧЕНОЇ У КРАДІЖЦІ КАРТОПЛІ

26 червня 1933 р.

Я, уч. міліціонер Херсонської міської міліції Токаленко допитав гр-ку

Сіргеева Єлена Василівна, вдова,
селянка, біднячка, несудима, мешкає с. Білозірка

Мене піймали на картошці р-па Велетень то це вірно, але мене застала нужда рить цю картоплю, я працюю на 3 дільниці р-па Велетень, діти двоє находяца в Білозерки, хліб я одержую на себе 100 грам і за два рази я одержувала по 200 грам, на дітей я нічого не одержувала, поступила я на роботу декілька тому назад.

Я вирішила спасти своїх дітей і себе так як я уже пухла і мої діти голодні то я вирішила

нариць картоплі, я знала що картоплю рить не можна, що картопля дуже мілка непригодна, але голод заставив мене це робить. Рила я картоплю 2 рази по ночам, один раз я нарила в платок небагато, а другий раз в невелику торбочку, більш я картоплі не рила, найбільш я вирила картоплі 100 куців, капусту і дучі по дорозі знайшла хто різав я не знаю, але ця капуста лижала на кучкі, а я підняла.

Протокол мені зачитано [підпис]

Уч. міліціонер [підпис]

ДАХО, ф. Р – 787, оп. 1, спр. 795, арк. 3. Рукопис. Оригінал

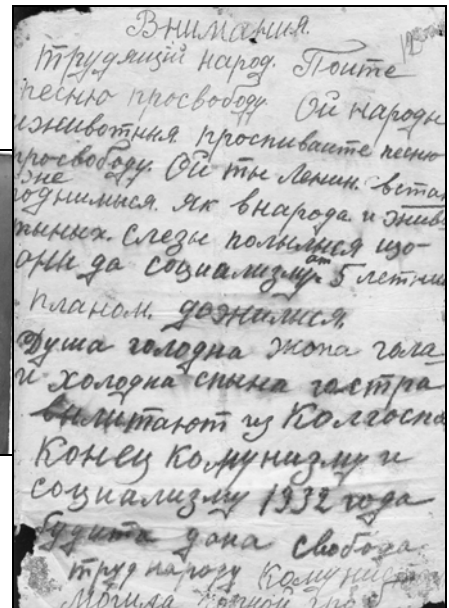
5 № 22 ВІДОМОСТІ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ХЕРСОНСЬКОЮ ПРОКУРАТУРОЮ ОСІБ ЗА РІЗКУ КОЛОСКІВ, КРАДІЖКУ ГОРОДИНИ

10 липня 1933 р.

Характер дел	Резка колосков	Кража огородини	Покосы колхозами
Было дел на 10/VII	23	18	7
По ним обвиняемых СОЦ. СТАН.	31	21	12
Кулаки	3	4	–
Середняки	11	3	6
Бедняки	10	7	5
інши	7	7	1
МЕРА СОЦ. ЗАЩИТЫ			
Осуждено до 3-х лет	3	3	5
-//- -//- до 5-ти лет	12	11	1
-//- -//- до 10-ти лет	5	1	2
Не рассмотрено до 10/VII	4	5	–

ДАХО, ф. Р – 3599, оп. 1, спр. 232, арк. 5. Машинопис.
Копія

Кирпиченко Я.,
мешканець
с.Строганівки
Чаплинського району,
засуджений до
ув'язнення у концтаборі за розповсюдження
антирадянських листівок.
Весна 1932 р.

№ 23

**ІЗ ПОЛІТДОНЕСЕННЯ ПОЛІТВІДДІЛУ ВЕРХНЬОРОГАЧИЦЬКОЇ МТС ДО
ПОЛІТУПРАВЛІНЬ НАРКОМАТІВ ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВ СРСР І УССР,
ПОЛІТСЕКТОРУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВЛІННЯ
ПРО НЕГАТИВНІ НАСТРОЇ У КОЛГОСПНОГО СЕЛЯНСТВА ЧЕРЕЗ НЕСТАЧУ ХЛІБА,
СТРАХ ПОВТОРЕННЯ ГОЛОДУ В РАЙОНІ І УКРАЇНІ**

5 серпня 1934 р.

Совершенно секретноПОЛИТИКО-МОРАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ

Низкая урожайность этого года по нашему району создала целый ряд отрицательных настроений у значительной части колхозников района деятельности нашей М.Т.С.:

...Колхоз «Ч[ервоний] Велетень», бригадир Лашенко: «Как только вывезем хлеб государству, то люди будут пухнуть».

Будучи в бригаде зам. нач. политотдела, к нему обратились с просьбой ходатайствовать перед правительством, чтобы сняли план хлебопоставки и хотя бы немного дать хлеба колхозникам...

Кравченко Иван, рядовой колхозник..., сказал: «Да где там они наши – помещики, разве наши сумеют править государством. В прошлый голод я был в селе Б.Лепетиха на пристани, и, как пришел пароход, и эти наши как повыходили с парохода и сами все едят и дети, а наши члены колхоза и их дети ходят уже мертвые, протягивают руки и просят: «Дайте что-нибудь», а они и не смотрят, хотя бы взглянули на детей»...

Кравченко далее в беседе рассказал: «Да вот пришел из армии к[расноармее]ц Смиенков и у нас в колхозе рассказал, он служил в Москве, около правителей, так эти наши правители круглый год свежие яблоки и виноград едят, и смотрите, его выгнали из армии за то, что он сказал, что на Украине голод, как будто бы это неправда, эх, они все знают да только они за нас не болеют»... Поддерживал этот разговор другой колхозник Иванюк Петр: «Если мы сейчас не получим хлеба, то

До зльоту прийти з перемогами

6 колгоспів району (про які ми вчора писали), виверненням річного хлібоплянучу відвоювали собі право взяти участь на зльоті передових колгоспів області. Це можуть зробити ще десятки колгоспів, треба тільки працювати так, як „Черв. Чонгар“ (дивись учорашню „Комуна Степу“) та „Ясна Поляна“.

Организовано
ДОКУМЕНТИ СВИДАТЬ

валки ім. Обл
з'їзду передо
вих колгоспів

потом нам не дадут, и мы будем с голода сдыхать».

В колхозе «Ч[ервоний] Шлях» колхозник Овчаренко Евдоким в беседе с колхозниками сказал: «Так или иначе, а у нас хлеб заберут, а ты, колхозник, старый дошамай, а потом можешь сдыхать»...

Антигосударственные настроения в вопросах хлебопоставки особенно усилились, когда колхозы подходили к концу с обмолотом, когда руководители колхозов и отдельные колхозники начали подсчитывать свой урожай...

Нач.политотдела

В.Рогачинской МТС (подпись)

СОЛИТЕРНЫЙ

Генічеська районна газета

«Комуна степу». 1932 р.

ДАХО, ф. П – 104, оп. 1, спр. 136, арк. 25-27. Машинопис. Оригінал

---

1. Назарова А.Н. Трагедия голода 1932- 1933 годов на Херсонщине // Прошлое служит настоящему/ Сост.А.А.Луганская, А.А.Михайлова, А.Н.Назарова, З.С.Орлова. – Херсон: Государст-венный архив Херсонской области, 1991. – С.65-70;

Назарова А.М., Орлова З.С. 3 історії голоду на Херсонщині // Константи. – 1996. – №2(5). – С.35-40

2. 3 історії голодомору на Херсонщині у 1932-1933рр.: Добірка документів/Уклад.: В.Бара-нюк, О.Марушак, О.Стукалова, О.Шинкаренко. – Херсон: Державний архів Херсонської області, 2003. – Бібліотечка архіву. – Вип.5. – 43 с.

3. Відбір та підготовку текстів документів до публікації здійснено О.Марушак.